

LINGGÄN

FRTA KNOWLEDGE
BUSINESS TRAINING & ADVICE

september 2024

FRTA KNOWLEDGE webinars & coaching | www.frta.nl | E-mail: froelfsema@frta.nl

Vergankelijkheid.

De term ‘vergankelijke aggregaten als een werkelijk bestaand ‘ik’ en ‘van mij’ worden gebruikt om aan te geven dat het ‘ik’ niet bestaat als permanent en enkelvoudig.

De term vergankelijk betekent dat de aggregaten vergankelijk zijn, en dus niet permanent.

De term verzameling betekent dat het om een meervoud gaat, en dus niet om een enkelvoud.

De basis van deze versturende zienswijze is louter een vergankelijk meervoud.

In feite is het ‘ik’ dat wel bestaat volgens de Prasangika Madhyamika filosofische school:

“Louter een benoeming ‘ik’ op basis van de vergankelijke aggregaten als object van observatie”.

Het idee van de Boeddha dat het ‘ik’, zelfloos is, vergankelijk, afhankelijk.

Wat betekent het als de Boeddha zegt: dit ‘ik’, dit ‘zelf’ is vergankelijk?

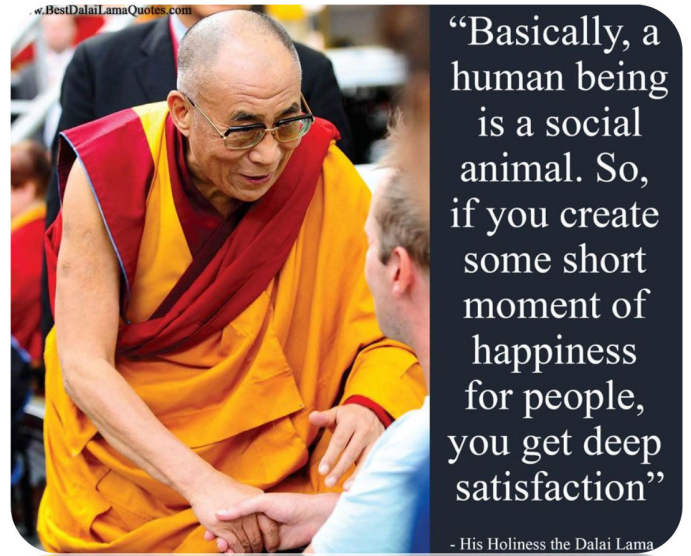
Je kunt dat helder krijgen door in te zien wat de consequenties zouden zijn als we stellen dat het ‘ik’ permanent zou zijn.

Iets wat permanent is, kan geen verandering ondergaan, blijft altijd hetzelfde. Het betekent dat het niet van moment tot moment verandert. Dat is de betekenis van iets wat permanent bestaat: het is onveranderlijk.

Vergankelijk is het tegenovergestelde daarvan; het van moment tot moment veranderen, continu in verandering zijn.

Als we kijken naar de consequentie als ons ‘ik’ permanent zou zijn, dan zou ons ‘ik’ ook niet kunnen sterven, niet ziek worden, niet ouder worden. Dat zou wel mooi zijn, maar we hebben allemaal de ervaring dat dit niet het geval is, we hebben wel degelijk te maken met processen van veroudering, daar hebben we allemaal ervaring mee.

We kunnen dat duidelijk nagaan. Zodra een baby wordt geboren maken we een foto, in het Westen wordt daar veel belang aan gehecht: ‘vandaag precies om 10.05 is onze zoon / dochter geboren en hier is de foto’.

Als we die foto van onszelf als pasgeboren baby naast een recentere foto leggen, dan zien we meteen dat ons ‘ik’ niet permanent is, dat er verandering is opgetreden. Zo krijgen we enigszins inzicht in onze vergankelijkheid.

Als filosoof zouden we nog kunnen tegenwerpen: “Ja, ik zie dat mijn lichaam is veranderd, natuurlijk mijn lichaam is verouderd, maar ‘ik’ ben dezelfde gebleven. De ‘ik’ op de foto is dezelfde als de ‘ik’ op de vorige foto.”

Dat is een manier van denken die heel natuurlijk bij ons opkomt, het is een gedachte waar we ons wel iets bij kunnen voorstellen. Als we daarmee beweren dat er een ‘ik’ is die hetzelfde blijft, terwijl ons lichaam verouderd, zouden we daarmee moeten concluderen dat ons ‘ik’ los staat van ons lichaam en geest waarop het is gebaseerd. Boeddhisten kunnen dat niet accepteren, er bestaat geen ‘ik’ dat los staat van lichaam en geest.

We kunnen niet stellen dat er een ‘ik’ is dat hetzelfde blijft, terwijl ons lichaam verouderd. Nee, met het lichaam dat ouder wordt, word ‘ik’ ook ouder. Met het lichamelijke verval, verval ‘ik’, mijn lichamelijke functies.

Dat ‘ik’ is louter benoemd op basis van de verzameling vergankelijke aggregaten.

Als we beweren dat er geen verschil is tussen het 'ik' dat net uit de baarmoeder van mijn moeder is gekomen en het 'ik' dat nu bestaat, zou dat betekenen dat we nu nog steeds dezelfde 'ik' zouden zijn dat zo hulpeloos was in die eerste momenten in dit leven, waarbij we niets konden doen zonder de zorg van onze moeder, waarbij we niet konden overleven zonder onze moeder die voor ons zorgde, die ons moedermelk te drinken gaf, die ons warm hield enzovoort.

Als ons 'ik' nu nog dezelfde zou zijn, zouden we nu nog niet weten hoe we voedsel konden vinden, zouden we nog steeds afhankelijk zijn van de melk van onze moeder, van de zorg van onze moeder. Maar dat is niet het geval.

We weten hoe we eten moeten koken, we kunnen lezen en schrijven, we kunnen wandelen, bewegen enzovoort, allemaal dingen die we niet konden toen we zo'n hulpeloze kleine baby waren. Het 'ik' van toen is niet meer dezelfde als het 'ik' dat we nu zijn. Er bestaat geen 'ik' die onafhankelijk is, die ondeelbaar is, die permanent is.

Dit is voor velen een nadenker, iets om eens bij stil te staan.

Sommige Indiase niet-boeddhistische filosofische scholen kunnen niet accepteren dat het zelf of 'ik' vergankelijk en afhankelijk is. Ze geloven in karma, de wet van oorzaak en gevolg, die stelt dat een persoon in een volgend leven de gevolgen ervaart van activiteiten die de persoon in dit en vorige levens heeft gedaan.

Zij stellen dat er dan wel een 'ik' moet zijn dat blijft, een persoon die deze ervaringen ondergaat, want, zo zeggen zij, als het 'ik' vergankelijk zou zijn, dan zou het uit elkaar vallen bij de dood, teniet gaan, verdwijnen. En wie ervaart dan de gevolgen in een volgend leven?

Deze niet-boeddhistische filosofische school beschouwt het 'ik' als ondeelbaar, permanent en onafhankelijk en noemt dat atman; er wordt ook wel gesproken over een 'ziel', een ego of een zelf die permanent is. Deze filosofische school baseert zich op gedegen onderzoek, hierover is veel nagedacht. Hun redenering is, dat als het 'ik' vergankelijk is, dan zou, ons 'ik' van moment tot moment uit elkaar vallen.

Volgens hen zou dat betekenen dat een persoon die in dit en vorige levens schadelijke activiteiten heeft gedaan, er de gevolgen niet van hoeft te ervaren. Als de persoon vergankelijk zou zijn, klopt de wet van oorzaak en gevolg niet volgens hen, omdat diezelfde persoon, zo beweren zij, is verdwenen, omdat deze vergankelijk is en uit elkaar is gevallen en dus de gevolgen van schadelijke activiteiten in een volgend leven niet zal ondergaan.

Dit geldt volgens hen ook voor een persoon die een leven lang heilzame activiteiten heeft begaan. Als er geen permanent 'ik' zou zijn, zo constateren ze, verdwijnt het 'ik' van deze persoon als de persoon sterft.

Dat zou volgens hen de absurde consequentie hebben dat in een volgend leven een nieuw 'ik' verschijnt die die de gevolgen moet ervaren van de verzamelde schadelijke en heilzame activiteiten, ofwel karma van de vorige persoon. Zij vinden dat een absurde consequentie, dat een persoon niet het gevolg ervaart van de eigen activiteiten omdat een ander 'ik' die ervaart.

Hierover is diep nagedacht door deze filosofische school, het is niet zomaar een ideetje.

Boeddhistische filosofische scholen zien dat anders. Wat betekent het als de Boeddha zegt: dit 'ik', dit 'zelf' is vergankelijk?

Iets wat permanent is, kan geen verandering ondergaan, blijft altijd hetzelfde. Het betekent dat het niet van moment tot moment verandert. Dat is de betekenis van iets wat permanent bestaat: het is onveranderlijk. Vergankelijk is het tegenovergestelde daarvan; het van moment tot moment veranderen, continu in verandering zijn.

Als we kijken naar de consequentie als ons 'ik' permanent zou zijn, dan zou ons 'ik' ook niet kunnen sterven, niet ziek worden, niet ouder worden. Dat zou wel mooi zijn, maar we hebben allemaal de ervaring dat dit niet het geval is, we hebben wel degelijk te maken met processen van veroudering, daar hebben we allemaal ervaring mee. Wat de hindoeïstische filosofische scholen niet in ogenschouw nemen, is dat er een vergankelijke bewustzijnsstroom bestaat, die weliswaar van moment tot moment verandert, maar wel een continuïteit van bewustzijnsmomenten is die voortgaat.

Kort samengevat: de verzameling van vergankelijke aggregaten (letterlijk: desintegrerende verzameling), betekent dat onze fysieke en mentale processen waaruit we zijn opgebouwd, vergankelijk zijn, een meervoud zijn. Technisch gesproken heet dat: ons 'ik' is louter een benoeming, en de basis van benoeming is de verzameling vergankelijke aggregaten waaruit we bestaan. Er is niets permanent aan ons 'ik', de persoon die we zijn. Al ervaren wij dat anders.

Daarom houden we ons zo bezig met zorgen: of we genoeg geld op de bank hebben, of 'ik' morgen ook nog genoeg heb; daarom bouwen we een goed pensioen op enzovoort. We praten misschien wel anders, maar ons denken is helemaal vermengd met het vastgrijpen aan een permanent 'ik' die denkt dat we niet doodgaan, tenminste vandaag niet.